

Abafáy-Deák Csillag

Személyes névmás

Abafáy-Deák Csillag
(1949, Marosvásárhely)
író, művészeti író,
Budapesten él

Apámnak

Engem nem kérdeztek meg. Miért is kérdeztek volna, akkor még nem tudtam beszélni. Oda biggyesztették az anyakönyvi kivonatra, tessék, ez vagy te, viseld. Amikor már tudtam beszélni, gyakran hallottam, panaszod ne legyen, igazán gyönyörű nevet kaptál. Ilyenkor nem szóltam semmit, de Vali nagynéném látta az arckifejezésem, valami nem tetszik nekem. Más megnyalná mind a tíz ujját, dohogott. Nem nyaltam meg, egyiket sem. Csak rágtam. A körmöm. Azóta is rágom.

Azon nem csodálkoztam, hogy apámnak támadt ez a névadás-ötlete, három fiúgyerek után nagyon várt egy kislányt. Abban azonban kételkedem, hogy amikor meglátott a szülőszobában, nekem valóban csillagszemem lett volna, de ő ezt látta, így mesélte. Azt sose tudtam meg, és most már sajnos nem kérdezhetem meg, hogyan sikerült egy olyan nevet anyakönyveztetni, ami nem szerepelt a hivatalos keresztnévjegyzékben, és nem volt lefordítható románra, a hivatalos nyelvre. Ott papíron nem voltak Erzsébetek, Zsuzsannák, Istvánok, Jánosok, csak Elisabetek, Susannák, Stefánok és Ioanok. Azt azonban megtudtam, hogy ragyogó kinézetem mellett, irodalomtörténész apámat még mi készítette a szokatlan névadásra. Többször elmesélte nekem, már kiskoromban, hogy Kosztolányi Dezső szerint a tíz legszebb szó között sajnos nem szerepel a csillag, illetve hogy Vörösmarty Mihály a csillag szóból elhagyva az utolsó mássalhangzót, alkotta meg a Csilla keresztnévet, azonban ez a név már Dugonics András 1788-ban megjelent *Etelka* című mű-

vében, az első magyar regényben is szerepelt. Ekkora írók, és egyiknek sem jutott eszébe, hogy a név Csillag legyen, tette hozzá keserűen.

A bajok az óvodában kezdődtek. Kötelező védőoltást kaptunk, az asszisztensnő felolvasta a neveket a román személynevek használatának sorrendjében, keresztnév és családnév, majd amikor az én nevemhez ért, kínlódott, kétszer is nekifutott. Cs betű nincs a román nyelvben, silabizálta, ksz, kszi, mondta, mintha egy kígyót hívna, többen nevettek, aztán amikor a kotnyeles Sanyika ismételtette, kszi, ksziíí, kígyó lettél, hatalmas nevetés tört ki. Hosszú ideig hallgattam ezt a csúfolódást.

A családnevem ö betűvel kezdődött, de ilyen betű az ábécében, abban az országban szintén nem volt. Ötéves koromban megtanultam olvasni. Magyar iskolában kezdtem a tanulást, de már első osztálytól kötelező volt a román nyelv. Csodálkoztam, hogy nincs benne a román ábécében az ö betű, sőt még az ü betű sem, ami még a betű szóban is benne van. Más nyelv, más betű, mondta nagymama. Akkor miért nem ott élünk, ahol a mi betűink vannak, kérdeztem. Erre nagy csend lett.

Megtanultam azt az ábécét is, ahol a t betűnek furcsa farkincája van, emiatt nem tének, hanem cének ejtik, és sok más fura betűt is. Közben kitaláltam magamnak neveket, ami egyszerű leírva, és kimondva románul is. Juli nem jó, mert az Zsuli lenne, a Juci Zsucs, Sári Szári. Talán Éva lehetnék, állapotam meg ennél a névnél, van benne furcsa ékezet, de nem lehet elferdíteni. Senki se akart Évának szólítani. Van

neked szép neved, mondta nagymama, szerencsére apám nem hallotta meg a gondolataimat. Ragyogjak! Ezt várta. Nem volt egyszerű, ha meghallották a szokatlan nevemet, felkiáltottak, milyen gyönyörű név, légy ragyogó csillag, mások meg ke-resték a hibát bennem, miért nem vagyok méltó erre a névre.

Az elemi első osztályában egy kislány, amikor meghallotta a nevemet, gúnyosan megjegyezte, nálunk a lovat hívják Csillagnak. Ez lórúgás volt. Másnap nem akartam iskolába menni, csak nagymamának mondtam el, hogy ló nevet adtak nekem. Irigylük, hogy ilyen szép neved van, hallottam, én meg irigyeltem azokat, akiknek nem ilyen feltűnő nevük van. A gimnáziumban a matektanár, amikor megtudta, hogy otthon felejtettem a füzetemet, gúnyos hangon mondta, aki csillag, vagyis sztár, az ilyen apróságokkal nem foglalkozik, és beírta a rossz jegyet.

Sok év múlva más ábécére váltottunk. Illetve más országra, ekkor már felnőtt voltam. De így sem lett jobb a helyzet, pedig ott már volt ő betű, amit azonban én korábban lecseréltem, mert férjhez mentem, és kötelező volt felvenni a férj nevét. Ahova érkeztünk, ott már csak az volt jó, amikor kérdezték, geborene (született), akkor szépen kimondhattam, nem kellett betűzni. De a cs betűvel ott se boldogultak, betűzni kellett. Később német szerelmemnek mondtam, amikor nem tudta kiejteni a cs betűt, úgy gyakorold, hogy mondd, csók. Mondta. Csinálta. Egészen belejött, és szorgalmasan tanulta a magyar nyelvet. A nyelvtant is. Viccelt a nevemmel, hogy azt nem lehet becézni, mert hogy hangzik az, hogy Csillagocska? Ez ócska, mondta szellemesen, vagy Csillagka? Neki erről az atka, vagy a kicsinyítő képzős öregember, az agg-ka jut eszébe. A Csillagom meg azért nem jó, mert én túl emancipált vagyok, és nem bírom, ha birto-

*Vagonlakók ebédeltetése a Nyugati pályaudvarnál
(1920, forrás: Magyar Nemzeti Múzeum)*

kolni akarnak. És szépen kimondta a nevem, számtalanszor.

Aztán újabb ország következett, amit anyaországunk is neveznek. Itt minden betű megvan. Leírva és kimondva.

Egyszer felvettem édesapámnak, hogy nem egyszerű ilyen névvel élni, nagyon megharagudott, két hétig nem beszélt velem. Most örömmel beszélnek vele erről a névről. Látná a könyvem címlapján, semmit se várt jobban, mint ezt.

A napokban telefonon kerestek hivatalos ügyben. Bemutatkoztam. A vonal másik végén erőlyesen rákérdeztek, Csillag? Ne vicceljen velem, olyan név nincs.

Betűvetés

Érdekeltek a betűk. Már óvodásként. Nézegettem a polcon a könyveket, mennyiféle betű, sőt, más formájúak is vannak, mint a mesekönyvemben. Ott sem csak a képeket nézegettem, hanem mikor nagymama olvasott belőlük, behunytam a szemem, és sokkal érdekesebb képeket láttam, mint a könyvben lerajzoltak.

Én szeretnék olvasni, adtam nagymamám tudtára. Vali nagynéném, mint mindig, most is azonnal ellenezte, amit kértem, unatkozni fog az iskolában, ráér még, hallottam az ítéletet. Addig nézegettem a betűket, míg nagymama füzetet vett elő, és hol szögletes, hol kacsaringós betűt rótt bele, kérve, hogy folytassam a sort. Rajzolgattam szorgalmasan a felkínált betűket, de én nemcsak írni akartam, hanem olvasni is. Megtudni, mi van a jelek mögött. Gyorsan megjegyeztem a betűhöz tartozó hangot is, és türelmetlenül vártam a szavakat. Minden nap új jelet tanultunk, az azelőtti napon írtakat és kiejtésüket büszkén ismételtettem. Nem untam rá, pedig erre számítottak. Olvasni azonban még mindig nem tudtam.

Aztán elfogytak a betűk. Most szót írjunk, mondtam. Nagymama új füzetet nyitott ki, leírt néhány betűt, és csak annyit mondott, ismered mindegyiket, olvass. Néztam a füzetet, semmit se értettem. Megszámoltam a betűket, mert már tudtam tízig számolni, hét van, kiáltottam diadalmasan. Nagymama nem segített. Újra és újra próbálkoztam. Itt hiányzik egy betű, mutattam. Nem hiányzik, mondta nagymama, hanem ott egy másik szó kezdődik, két szót írtam, mondta. Összeolvastam, nagyon nehezen ment, és amikor kimondtam, semmi értelme se volt: e-i-n h-a-us. Haus? Nem jó, mondta nagymama, és így ejtette ki a két szót: ájn hausz. Nem értettem, hogyan lett az első betűből, amit jól ismertem, az *e*-ből *á*, végighúzva ujjaimat a betűkön annyit mondtam, az mi. Egy ház, németül van, és gótbetűkkel így írják. Félrelöktem a füzetet, és elővettem az egyik meséskönyvet. Itt milyen betűk vannak? Latin betűk, válaszolt nagymama. De magyarul olvastál ebből, akkor ezek a betűk se igaziak, én az igaziakat akarom, kiabáltam.

Vali néni azonnal ott termett, most ő kiabált, mondtam, hogy hagyni kell a gyereket, mamának is több esze lehetne, várják meg az iskolát, nem lehet mindent a gyerek feje után csinálni. Nagymama nem szólt egy szót se.

Másnap elővettem a legtöbbször felolvasott mesekönyvet, amit már kívülről tudtam, mégis szívesen hallgattam. Az első mondatokat hangosan mondtam, azt már tudtam, a szavak között van egy üres hely. A pontot nem ismerem, kellett egy kis idő, míg felidézve nagymama beszédét, ahogy meg-megállt az olvasásánál, hangját leengedte, akkor az a pont. Nagyobb szünet. Újból és újból próbáltam kötni az ismeretlen betűkhöz a magamban mormolt, ismert szöveget, és néhány nap alatt megtanultam egyedül a latin betűket.

Azóta se tudok betelni velük. Egy csapásra megváltozott az életem, magam ura lettem, egyedül olvashattam. Lehettem Hamupipőke és Hófehérke, hétmérföldes csizmával közlekedtem, néha királyfi, vagy a harmadik vándorlegény voltam, nyolcvan nap alatt kerültem meg a földet, aztán nemecek lettem, majd később az ifjú Werther és Lotte Weimarban, végül Anna Karenina és Bovaryné. József és valamennyi testvére is egyszerre, lány, fiú, gyerek, nő és férfi, mindenhol és mindenütt. Már nem bántam, hogy nem születtem fiúnak: voltam gyilkos, elhagyott vagy elhagyó szerető, önfeláldozó anya, hazudós felnőtt, világutazó, és elesett, magányos öregember. Nemcsak a bőrükbe bújtam be, hanem onnan, az ő testükből, az ő szemükkel is néztem a kitáguló világot, az embereket, a tájakat, ismeretlen tárgyakat és rezdüléseket. Száz és száz, ezer és ezer szemem lett. Néha egy-egy jó könyvnél bántam, hogy olyan gyorsan olvasom, félttem, vége lesz, elfogy, de aztán megnyugodtam, jön a következő, létezik következő.

Függővé váltam. Növelni kellett a dózist. Később csak a filmek voltak képesek ideig-óráig feledtetni a hiányt, akkor nem voltak elvonási tüneteim. Ha kezembe került egy német gótbetűs könyv, és akkor már ismertem jó néhány német szót is, nem az jutott eszembe, hogy *ájn hausz*, hanem az, hogy DIE WELT, a világ. Csupa nagybetűvel. És hogy én is benne vagyok.